

PRAWO MEDYCZNE DLA PIELEŃNIAREK

Dorota Karkowska

WYDANIE

2

POPRAWIONE I UZUPEŁNIONE

PRAWO MEDYCZNE DLA PIEŁĘGNIAREK

Dorota Karkowska

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

WYDANIE

2

POPRAWIONE I UZUPEŁNIONE

Stan prawny na 1 marca 2020 r.

Dorota Karkowska, nr ORCID: 0000-0001-8023-9182

Recenzent
dr hab. Aldona Domańska, prof. UŁ

Wydawca
Izabella Małecka

Redaktor prowadzący
Tomasz Pietrzak

Opracowanie redakcyjne
Dagmara Wachna

Projekt okładek serii
Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

.....
Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.
.....

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-355-0
2. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	19
Przedmowa.....	23
Przedmowa do wydania drugiego.....	25
CZĘŚĆ I	
Wykonywanie zawodu pielęgniarstwa.....	27
Rozdział 1	
Definicja oraz status prawny zawodu pielęgniarstwa	29
1. Uwagi ogólne	29
2. Zakres definicji zawodu pielęgniarstwa.....	29
2.1. Elementy pojęcia	29
2.1.1. Udzielanie świadczeń zdrowotnych i wykonywanie innych zadań (czynności) zawodowych	30
2.1.2. Stałe lub z niewielkimi zmianami wykonywanie zadań (czynności) zawodowych	37
2.1.3. Kompetencje nabywane w toku uczenia się lub praktyki.....	37
2.1.4. Dochód uzyskiwany dzięki wykonywaniu zawodu pielęgniarstwa.....	39
2.2. Inne składniki wykonywania zawodu pielęgniarstwa	41
2.2.1. Nauczanie zawodu pielęgniarstwa oraz wykonywanie pracy na rzecz doskonalenia zawodowego pielęgniarstwa	42
2.2.2. Prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie pielęgniarstwa.....	42
2.2.3. Nietypowe wykonywanie zawodu pielęgniarstwa.....	42
3. Zawód pielęgniarstwa jako zawód regulowany.....	43
4. Zawód pielęgniarstwa jako wolny zawód.....	45
5. Zawód pielęgniarstwa jako zawód zaufania publicznego.....	48
6. Zawód pielęgniarstwa jako zawód samodzielny	52

7. Klasyfikacja zawodu pielęgniarki i specjalności na rynku pracy	61
8. Podsumowanie	62

Rozdział 2

Prawne przesłanki wykonywania zawodu pielęgniarki i konsekwencje

ich niespełnienia	64
1. Wymagania do uzyskania prawa wykonywania zawodu pielęgniarki	64
1.1. Uwagi ogólne	64
1.2. Obywatelstwo polskie lub innego kraju członkowskiego UE.....	65
1.3. Cudzoziemiec.....	68
1.4. Znajomość języka	81
1.5. Dokument potwierdzający posiadanie kwalifikacji zawodowych.....	84
1.6. Zdolność do czynności prawnych	91
1.7. Stan zdrowia.....	95
1.8. Wykazanie nienagannej postawy etycznej.....	100
2. Prawo wykonywania zawodu pielęgniarki.....	106
2.1. Stwierdzanie prawa wykonywania zawodu pielęgniarki	106
2.1.1. Sposób wykonywania zawodu pielęgniarki na terytorium RP przez obywatela innego państwa członkowskiego UE	108
2.1.2. Dokumenty konieczne dla uzyskania prawa wykonywania zawodu pielęgniarki.....	112
2.2. Przyznanie cudzoziemcowi prawa wykonywania zawodu pielęgniarki.....	116
3. Ślubowanie	118
4. Tytuł zawodowy	119
5. Przerwa w wykonywaniu zawodu	120
5.1. Systematyczność a przerwa w wykonywaniu zawodu pielęgniarki.....	120
5.2. Niepowiadomienie przez pielęgniarkę o powrocie do wykonywania zawodu i nieodbyciu przeszkolenia	124
5.3. Konsekwencje prawne dla podmiotu zatrudniającego.....	126
5.4. Wnioski.....	129
6. Wygaśnięcie i utrata prawa wykonywania zawodu	130
7. Wykonywanie zawodu pielęgniarki a wykonywanie innego zawodu medycznego	131
8. Rejestr pielęgniarek i położnych oraz zaświadczenie.....	132
9. Podsumowanie	135

Rozdział 3

Kształcenie pielęgniarek	137
1. Uwagi ogólne	137
2. Standardy kształcenia pielęgniarek w prawie europejskim.....	138
3. Kształcenie przeddyplomowe – szkoły pielęgniarskie	142
4. Obowiązek i prawo stałego aktualizowania wiedzy i podnoszenia umiejętności zawodowych.....	145

5. Centrum Kształcenia Podyplomowego Pielęgniarek i Położnych.....	146
6. Podmioty uprawnione do prowadzenia kształcenia podyplomowego pielęgniarek.....	151
7. Formy kształcenia podyplomowego dla pielęgniarek	154
7.1. Szkolenie specjalizacyjne – specjalizacja	155
7.1.1. Warunki rozpoczęcia specjalizacji.....	155
7.1.2. Postępowanie kwalifikacyjne do specjalizacji.....	156
7.1.3. Obowiązki organizatora kształcenia specjalizacji	158
7.1.4. Obowiązki kierownika specjalizacji.....	159
7.1.5. Kontynuacja przerwanej specjalizacji i zmiana organizatora kształcenia.....	160
7.1.6. Egzamin państwowy	161
7.1.7. Skład i zadania członków państwowej komisji egzaminacyjnej.....	163
7.1.8. Uznanie za równorzędny tytułu specjalisty uzyskanego w państwie członkowskim UE.....	165
7.1.9. Dofinansowanie specjalizacji ze środków publicznych	166
7.1.10. Okres przejściowy.....	167
7.2. Kurs kwalifikacyjny.....	167
7.2.1. Warunki rozpoczęcia kursu kwalifikacyjnego.....	168
7.2.2. Obowiązki organizatora kursu kwalifikacyjnego.....	169
7.2.3. Obowiązki kierownika kursu kwalifikacyjnego	169
7.2.4. Egzamin po kursie kwalifikacyjnym	170
7.3. Kurs specjalizacyjny	172
7.3.1. Warunki rozpoczęcia kursu specjalistycznego	172
7.3.2. Obowiązki organizatora kursu specjalistycznego.....	172
7.3.3. Obowiązki kierownika kursu specjalistycznego	173
7.3.4. Egzamin po kursie specjalistycznym.....	174
7.4. Kursy doszkalający.....	176
7.4.1. Warunki rozpoczęcia kursu doszkalającego	176
7.4.2. Obowiązki organizatora kursu doszkalającego	176
7.4.3. Obowiązki kierownika kursu doszkalającego.....	177
7.4.4. Programy kształcenia.....	178
8. Odbywanie kształcenia podyplomowego na podstawie skierowania pracodawcy	179
9. Prawo do urlopu szkoleniowego dla pielęgniarki odbywającej kształcenie podyplomowe bez skierowania pracodawcy.....	181
10. Kontrola i nadzór nad organizatorem kształcenia podyplomowego	184
11. Niedostateczne przygotowanie zawodowe	187
12. Podsumowanie	188

CZĘŚĆ II

Zasady wykonywania zawodu pielęgniarki.....	191
--	------------

Rozdział 1

Principium wykonywania zawodu pielęgniarki.....	195
1. Godność zawodowa	195
2. Kwalifikacje zawodowe, umiejętność oraz kompetencje zawodowe.....	197
2.1. Kwalifikacje zawodowe i umiejętności pielęgniarki	198
2.2. Kwalifikacje zawodowe a kompetencje zawodowe pielęgniarki	199
2.3. Kwalifikacje zawodowe pielęgniarki w prawie pracy	201
3. Wykorzystanie wskazań aktualnej wiedzy medycznej i standaryzacja postępowania	203
4. Należyta staranność	208
5. Zasady etyki zawodowej.....	213
6. Prawa pacjenta.....	215
7. Dbłość o bezpieczeństwo pacjenta	221
8. Podsumowanie	224

Rozdział 2

Udzielanie świadczeń zdrowotnych bez zlecenia lekarskiego	226
1. Uwagi ogólne	226
2. Świadczenia zapobiegawcze.....	226
3. Świadczenia diagnostyczne	227
3.1. Świadczenia diagnostyczne wykonywane przez pielęgniarkę	227
3.2. Materiał pobierany przez pielęgniarkę do celów diagnostycznych	228
3.3. Badania diagnostyczne przeprowadzane przez pielęgniarkę	228
3.4. Wystawianie skierowania na wykonanie określonych badań diagnostycznych	229
4. Świadczenia lecznicze.....	231
5. Stosowanie produktów leczniczych.....	232
5.1. Stosowanie produktów leczniczych bez zlecenia lekarskiego.....	233
5.2. Ordynacja leków zawierających określone substancje czynne.....	234
5.3. Wystawianie w ramach zleceń lekarskich recepty na leki niezbędne do kontynuacji leczenia.....	237
6. Środki spożywcze specjalnego przeznaczenia żywieniowego.....	238
7. Środki pomocnicze i wyroby medyczne	240
8. Zasady wystawiania recept przez pielęgniarkę.....	244
9. Upoważnienie pielęgniarki do wystawiania w imieniu lekarza recept lub skierowań oraz do przetwarzania danych osobowych	257
10. Udzielanie świadczeń zdrowotnych w systemie Państwowego Ratownictwa Medycznego	258
10.1. Pielęgniarka systemu i jednostki systemu.....	258
10.2. Medyczne czynności ratunkowe.....	259

10.3. Segregacja medyczna	263
10.4. Pielęgniarka systemu jako dyspozytor medyczny.....	264
10.5. Pielęgniarka systemu jako wojewódzki koordynator ratownictwa medycznego	266
10.6. Inne uprawnienia pielęgniarki systemu	270
11. Udzielanie świadczeń zdrowotnych w dziedzinie anestezjologii i intensywnej terapii	271
12. Udzielanie świadczeń zdrowotnych w zakresie opieki okołoporodowej.....	275
13. Pielęgniarka zatrudniona lub pełniąca służbę w jednostkach budżetowych, w tym w państwowych jednostkach budżetowych utworzonych i nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Sprawiedliwości lub Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego.....	279
14. Podsumowanie	282

Rozdział 3

Udzielanie świadczeń zdrowotnych na zlecenie lekarskie	284
1. Uwagi ogólne	284
2. Charakter prawny zlecenia lekarskiego.....	285
3. Zasady realizacji zlecenia lekarskiego.....	286
4. Podsumowanie	288

Rozdział 4

Obowiązek udzielania pomocy medycznej	289
1. Uwagi ogólne – prawny obowiązek udzielania pomocy.....	289
2. Odmowa udzielenia świadczenia zdrowotnego	291
2.1. Odmowa świadczeń zdrowotnych udzielanych bez zlecenia lekarskiego.....	291
2.2. Odmowa realizacji zlecenia lekarskiego	292
2.3. Wskazanie możliwości uzyskania świadczenia zdrowotnego u innego podmiotu	295
3. Zasięganie opinii innej pielęgniarki lub zwołanie narady pielęgniarskiej.....	296
3.1. Zasięgnięcie przez pielęgniarkę z własnej inicjatywy opinii innej pielęgniarki lub zwołanie narady pielęgniarskiej.....	296
3.2. Żądanie pacjenta zasięgnięcia opinii innej pielęgniarki	297
4. Nieudzielenie pomocy w związku z udziałem w strajku.....	299
4.1. Pojęcie strajku i ogólne aspekty jego legalności.....	299
4.2. Niedopuszczalne zaprzestanie pracy.....	301
5. Podsumowanie	305

CZĘŚĆ III

Zasady wykonywania zawodu pielęgniarki a prawa pacjenta	307
--	------------

Rozdział 1

Obowiązki w zakresie przekazywania informacji	309
1. Uwagi ogólne	309
2. Informowanie o prawach pacjenta	309
3. Zakres przedmiotowy przekazywanych informacji	312
4. Osoby uprawnione do otrzymywania informacji	316
4.1. Pacjent i jego przedstawiciel ustawowy	316
4.2. Osoba wskazana przez pacjenta	317
5. Formy przekazywania informacji	318
6. Prawo pacjenta do żądania nieudzielania informacji	321
7. Przywilej terapeutyczny a obowiązek informowania przez pielęgniarkę	322
8. Informowanie o działaniach niepożądanych produktu leczniczego	323
9. Ciężar dowodu o poinformowaniu pacjenta	326
10. Podsumowanie	326

Rozdział 2

Zgoda pacjenta na udzielenie świadczeń zdrowotnych	327
1. Uwagi ogólne	327
2. Przedmiot zgody	328
3. Zakres podmiotowy osób upoważnionych do wyrażania zgody	332
3.1. Kompetencje przedstawiciela ustawowego (rodzice, opiekun prawny)	333
3.2. Osoby ubezwłasnowolnione	336
3.3. Osoby faktycznie niezdolne do świadomego wyrażenia zgody	337
4. Formy wyrażenia zgody na świadczenia zdrowotne	338
4.1. Zgoda pisemna	338
4.2. Zgoda ustna i dorozumiana	339
4.3. Zgoda domniemana	340
4.4. Zgoda blankietowa	341
5. Uprawnienia pielęgniarki w zakresie stosowania przymusu bezpośredniego	342
5.1. Osoby z zaburzeniami psychicznymi	342
5.1.1. Sytuacje uprawniające do zastosowania przymusu bezpośredniego	342
5.1.2. Formy stosowania przymusu	344
5.1.3. Podjęcie decyzji o zastosowaniu przymusu bezpośredniego i jej wykonanie	345
5.1.4. Zasady stosowania przymusu bezpośredniego	347
5.1.5. Bezpieczeństwo i ciągły nadzór pacjenta oraz czas trwania unieruchomienia i izolacji	347

5.1.6. Obowiązek odnotowania zastosowania przymusu bezpośredniego.....	349
5.1.7. Stosowanie przymusu bezpośredniego przez pielęgniarkę w „innych zakładach leczniczych”	349
5.1.8. Kontrola następcza zasadności zastosowania przymusu bezpośredniego.....	352
5.2. Przymus bezpośredni w zakresie zapobiegania oraz zwalczania zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.....	353
6. Zatrzymanie pacjenta w podmiocie leczniczym	354
7. Szczepienia ochronne.....	354
8. Podsumowanie	359

Rozdział 3

Tajemnica pielęgniarska a prawo pacjenta do tajemnicy informacji

z nim związanych.....	361
1. Uwagi ogólne	361
2. Charakterystyka i zakres tajemnicy.....	362
3. Szczególne uregulowania zakresu tajemnicy.....	367
4. Okoliczności uchylające obowiązek zachowania tajemnicy pielęgniarskiej.....	368
4.1. Zgoda pacjenta.....	369
4.2. Tajemnica pielęgniarska a ochrona interesu publicznego.....	370
4.3. Zagrożenie życia lub zdrowia pacjenta lub innych osób	371
4.4. Ochrona tajemnicy a interes własny pielęgniarki	375
4.5. Przekazywanie informacji o pacjencie innym osobom uczestniczącym w udzielaniu świadczeń zdrowotnych.....	376
4.6. Nauka zawodu	378
5. Pielęgniarka jako uczestnik postępowania przed wojewódzką komisją do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych i sądem cywilnym.....	378
6. Pielęgniarka jako uczestnik postępowania karnego.....	381
7. Podsumowanie	384

Rozdział 4

Poszanowanie godności i intymności pacjenta	387
1. Uwagi ogólne	387
2. Poszanowanie intymności pacjenta	388
3. Obecność personelu medycznego w czasie udzielania świadczenia zdrowotnego	390
4. Obecność osoby bliskiej pacjenta w trakcie wykonywania czynności pielęgniarskich	391
5. Obecność studentów kierunku pielęgniarstwa w czasie udzielania świadczeń zdrowotnych	392
6. Poszanowanie godności pacjenta	394
7. Podsumowanie	397

Rozdział 5

Dodatkowa opieka pielęgnacyjna	399
1. Uwagi ogólne	399
2. Miejsce udzielania dodatkowej opieki pielęgnacyjnej.....	399
3. Zakres terminu „dodatkowa opieka pielęgnacyjna”.....	400
4. Ocena stanu prawnego.....	402
5. Podsumowanie – wnioski <i>de lege ferenda</i>	405

CZĘŚĆ IV

Miejsce, formy i uwarunkowania wykonywania zawodu pielęgniarzki	407
--	-----

Rozdział 1

Praktyka zawodowa pielęgniarzki	409
1. Istota praktyk zawodowych.....	409
2. Indywidualna praktyka pielęgniarzki	411
3. Grupowa praktyka pielęgniarzek	413
4. Grupowe praktyki lekarsko-pielęgniarzkie (uwagi <i>de lege ferenda</i>).....	417
5. Zatrudnianie innych osób w praktyce pielęgniarzkiej.....	419
6. Podsumowanie	420

Rozdział 2

Podmioty lecznicze	422
1. Działalność lecznicza wykonywana w podmiocie leczniczym.....	422
1.1. Udzielanie świadczeń zdrowotnych	422
1.2. Promocją zdrowia	425
1.3. Działalność dydaktyczna i badawcza	425
1.4. Wyodrębnienie jednostek organizacyjnych dla pensjonariuszy domów pomocy społecznej i jednostek instytucjonalnych pieczy zastępczej.....	428
2. Rodzaje podmiotów leczniczych.....	428
2.1. Publiczne podmioty lecznicze niebędące przedsiębiorcami.....	429
2.1.1. Kwalifikacje pielęgniarzki odpowiednie do zajmowanego stanowiska pracy.....	431
2.1.2. Kierownicze stanowiska pielęgniarzkie – naczelną pielęgniarzka, przełożona pielęgniarzek oraz pielęgniarzka oddziałowa	438
2.1.2.1. Ustawowy obowiązek przeprowadzania konkursów	438
2.1.2.2. Zasady przeprowadzania konkursów	440
2.1.3. Normy zatrudnienia pielęgniarzek w podmiocie leczniczym niebędącym przedsiębiorcą	447
2.2. Utworzenie i prowadzenie niepublicznego podmiotu leczniczego	447
3. Obowiązki podmiotów leczniczych świadczących usługi w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne	451

3.1. Identyfikacja osób zatrudnionych i pacjentów w szpitalu	451
3.2. Obowiązek zgłoszenia osób o nieustalonej tożsamości lub zaginionych.....	453
3.3. Wypisanie pacjenta	453
3.4. Zasada ponoszenia kosztów transportu sanitarnego.....	455
3.5. Postępowanie podmiotu leczniczego po zgonie pacjenta	455
3.6. Stwierdzenie zgonu pacjenta. Sekcja zwłok.....	457
4. Podsumowanie	459

Rozdział 3

Wspólne uregulowania dla podmiotów leczniczych i praktyk zawodowych	461
1. Uwagi ogólne	461
2. Wymagania względem pomieszczeń i urządzeń.....	461
2.1. Wymagania ogólnoprzestrzenne	462
2.2. Wymogi ogólnobudowlane oraz oświetlenie	463
2.3. Wymogi co do instalacji.....	463
2.4. Wymogi szczegółowe dla niektórych pomieszczeń i urządzeń	464
2.4.1. Szpital.....	464
2.4.2. Szpital jednodniowy	470
2.4.3. Ambulatorium.....	471
2.4.4. Centrum krwiodawstwa i krwiolecznictwa.....	472
2.4.5. Pracownia badań endoskopowych	474
2.4.6. Zakład rehabilitacji leczniczej.....	474
2.4.7. Stacje dializ	475
2.4.8. Wymagania dodatkowe dla niektórych pomieszczeń i urządzeń.....	475
3. Rejestracja praktyk zawodowych i podmiotów leczniczych.....	477
3.1. Rejestracja praktyk zawodowych.....	478
3.2. Rejestr podmiotów leczniczych.....	480
3.3. Wspólne zasady postępowania w zakresie postępowania rejestrowego	481
4. Regulamin organizacyjny.....	484
5. Monitoring pomieszczeń	488
6. Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej	489
6.1. Charakterystyka ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej.....	490
6.2. Umowa ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej.....	491
6.3. Prawa i obowiązki ubezpieczającego.....	493
6.4. Suma gwarancyjna ubezpieczenia OC.....	495
6.5. Zasady odpowiedzialności ubezpieczyciela	497
7. Obowiązki informacyjne praktyk zawodowych i podmiotów leczniczych	498
8. Kontrola przeprowadzana przez okręgowe izby pielęgniarek i położnych oraz wojewodę	503
9. Podsumowanie	508

Rozdział 4

Wykonywanie zawodu pielęgniarstwa na podstawie umowy o pracę	509
1. Cechy zatrudnienia pracowniczego	509
2. Podporządkowanie pracownicze	511
2.1. Podporządkowanie autonomiczne	514
2.2. Polecenie pracownicze	517
2.3. Polecenie pracownicze a zlecenie lekarskie	519
3. Ryzyko pracodawcy	521
4. Świadczenie pracy określonej w umowie	523
5. Wyznaczenie miejsca i czasu pracy	531
5.1. Wydłużenie dobowego wymiaru czasu pracy – tzw. klauzula <i>opt-out</i>	535
5.2. Praca w godzinach nadliczbowych	537
5.3. Dyżur medyczny	538
5.4. Limit czasu pracy	544
5.5. Gotowość do udzielania świadczeń zdrowotnych	545
5.6. Praca w niedziele i święta	546
6. Wynagrodzenie za pracę	546
7. Podsumowanie	552

Rozdział 5

Wykonywanie zawodu pielęgniarstwa na podstawie umowy cywilnoprawnej	553
1. Uwagi ogólne	553
2. Charakter prawny umowy o świadczenie usług pielęgniarstwa	554
3. Cechy zatrudnienia cywilnoprawnego	557
3.1. Kierowanie pracą przyjmującego zlecenie na podstawie tzw. kontraktu	557
3.2. Miejsce i czas wykonania tzw. kontraktu	559
3.3. Ciągłość i powtarzalność czynności wykonywanych w ramach tzw. kontraktu	560
3.4. Osobisty charakter pracy świadczonej w ramach tzw. kontraktu	560
3.5. Wynagrodzenie za wykonanie czynności w ramach tzw. kontraktu	561
3.6. Ryzyko stron tzw. kontraktu	562
3.7. Urlopy i inne świadczenia socjalne w ramach tzw. kontraktu	562
4. Klasyfikowanie zatrudnienia cywilnoprawnego jako zatrudnienia pracowniczego	563
5. Podsumowanie	565

CZĘŚĆ V

Odpowiedzialność prawna pielęgniarki	567
---	------------

Rozdział 1**Odpowiedzialność cywilna pielęgniarki zatrudnionej**

w podmiocie leczniczym.....	569
1. Uwagi ogólne	569
2. Źródła odpowiedzialności cywilnej.....	569
3. Przesłanki odpowiedzialności cywilnej	570
3.1. Wina.....	570
3.2. Szkoda	572
3.3. Związek przyczynowy	573
4. Wynagrodzenie szkody.....	575
5. Przyczynienie się poszkodowanego	576
6. Odpowiedzialność cywilna za naruszenie dóbr osobistych pacjenta	576
7. Przedawnienie roszczeń.....	580
8. Dyferencjacja odpowiedzialności z uwagi na formy wykonywania zawodu.....	581
9. Podsumowanie	583

Rozdział 2**Wojewódzka komisja do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych.....**

1. Uwagi ogólne	585
2. Skład komisji i składy orzekające komisji	586
3. Pojęcie zdarzenia medycznego.....	587
4. Zdarzenia nieobjęte zakresem przedmiotowym pojęcia zdarzenia medycznego	590
5. Ogólne zasady postępowania przed komisją	591
6. Orzeczenie o zdarzeniu medycznym lub o jego braku.....	593
7. Podsumowanie	595

Rozdział 3**Odpowiedzialność karna i zawodowa**

1. Uwagi ogólne	596
2. Podstawy prawne odpowiedzialności karnej.....	597
3. Zasady odpowiedzialności zawodowej	601
4. Podsumowanie	607

Rozdział 4**Odpowiedzialność pracownicza**

1. Odpowiedzialność porządkowa.....	609
2. Odpowiedzialność materialna	611
3. Podsumowanie	614

Bibliografia	615
Wykaz polskich aktów prawnych	625
Podstawowe regulacje prawa międzynarodowego i europejskiego	631
Wykaz orzecznictwa.....	633

PRZEDMOWA

Wydanie tej książki zostało zainspirowane problemami, z jakimi autorzy spotykali się podczas wieloletniego zajmowania się różnymi aspektami funkcjonowania systemów zdrowotnych. Problemy te wynikały często z analizy utrwalonych, zmieniających lub wprowadzanych w życie rozwiązań instytucjonalnych i prawnych, ale co najmniej równie często uczestnicy, czy raczej uczestniczki, prowadzonych przez nas zajęć zadawali nam różne pytania. Nie zawsze byliśmy w stanie szybko i precyzyjnie odpowiedzieć, ponieważ sprawy z reguły nie były proste, my zaś mieliśmy świadomość, że od naszych reakcji wiele może zależeć.

W ostatnich latach, po okresie stabilnego rozwoju, w systemach zdrowotnych wszystkich krajów zachodzą bardzo duże zmiany. Społeczeństwa starzeją się, zmienia się sytuacja epidemiologiczna, rozwijają się nowe technologie, rosną oczekiwania i nadzieje pacjentów, a świadczeniodawcy spodziewają się satysfakcji. W reformach opieki zdrowotnej wykorzystuje się nowe koncepcje, które tworzą odmienne niż w przeszłości relacje między systemem i pacjentami czy klientami, ale także na nowo definiują więzi między świadczeniodawcami. Dynamiczny rozwój źródeł prawnych, zarówno prawnomiędzynarodowych, jak i krajowych, dotyczących szeroko rozumianej relacji, jaka zachodzi między pacjentem a całą złożoną infrastrukturą instytucjonalną oraz różnymi kręgami osób, które udzielają wszelkiego rodzaju „świadczeń zdrowotnych”¹, doprowadziły do wypracowania istotnej kategorii prawa medycznego regulującego wykonywanie zawodu pielęgniarki. Jej pozycję zawodową określa przede wszystkim, choć nie wyłącznie, ustawa pielęgniarska. Stąd też szczególnie ważną część prawa medycznego stanowi ustawowa definicja wykonywania zawodu pielęgniarki oraz zagadnienie relacji, jaka zachodzi między pielęgniarką a pacjentem, lekarzem i przedstawicielami innych zawodów medycznych i paramedycznych, oraz formy wykonywania zawodu i pielęgniarska odpowiedzialność zawodowa. Przedstawione tu zagadnienia stanowią próbę – podjętą po raz pierwszy w Polsce – ustalenia zakresu przedmiotowego prawa medycznego dla pielęgniarek, sytuując problemy w ramach koncepcji pielęgniarstwa jako profesji. Jeśli bowiem

¹ L. Kubicki, *Prawo medyczne i jego zakres* [w:] *Prawo medyczne*, red. L. Kubicki, Wrocław 2003, s. 2.

uznać, że kluczowym zagadnieniem profesji jest jej swoboda, to w treści przepisów zasada swobody (samodzielności) powinna być traktowana jako najważniejsza reguła interpretacyjna.

PRZEDMOWA DO WYDANIA DRUGIEGO

W ostatnich pięciu latach nastąpiły w Polsce istotne zmiany w rozwoju prawa medycznego dla pielęgniarek. Nowe ustawodawstwo medyczne wzmocniło znacznie status zawodowy pielęgniarki. Nikt już nie kwestionuje, że to właśnie pielęgniarki, a nie lekarze mają najbliższy i praktycznie nieustający kontakt z pacjentem. Znaczenia opieki pielęgniarskiej nie da się przecenić. Pielęgniarki częściej niż lekarze decydują o powodzeniu terapii, zwłaszcza u ciężko i przewlekle chorych, w przypadku których troskliwa opieką pielęgniarska może zdecydować o końcowym efekcie zdrowotnym. Fachowość opieki pielęgniarskiej wyraża się w poprawnym wykonywaniu zleconych procedur, ale również w stawianiu samodzielnej diagnozy pielęgniarskiej i wdrażaniu właściwej opieki pielęgnacyjnej. Od 1.01.2015 r. pielęgniarki jako przedstawicielki samodzielnego zawodu medycznego otrzymały w Polsce także nowe kompetencje w zakresie rozpoznawania stanu zdrowia pacjenta i samodzielnej ordynacji produktów leczniczych oraz kontynuacji recepty lekarskiej w ramach zlecenia lekarskiego. Ewidentnie poszerza to zakres obowiązków (uprawnień) pielęgniarek współpracujących z lekarzami. Pielęgniarki mają już co do zasady wykształcenie wyższe, a dodając do tego ich wieloletnie doświadczenie zawodowe i nabyte umiejętności oraz kompetencje, można stwierdzić, że są niezastąpionymi partnerami lekarzy w ramach zespołów terapeutycznych.

Drugie wydanie *Prawa medycznego dla pielęgniarek* zostało uzupełnione i rozbudowane o nowe aspekty prawne określające zawodowe uprawnienia pielęgniarki i warunki wykonywania tego zawodu.

Dr hab. n. praw. Dorota Karkowska, radca prawny¹

¹ Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Instytut Pielęgniarstwa.

5.2. Ordynacja leków zawierających określone substancje czynne

Pielęgniarka ma prawo do samodzielnego, bez zlecenia lekarskiego, ordynowania leków zawierających określone substancje czynne na podstawie art. 15 u.z.p.p. i rozporządzenia Ministra Zdrowia z 18.01.2018 r. w sprawie wykazu substancji czynnych zawartych w lekach, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyrobów medycznych ordynowanych przez pielęgniarki i położne oraz wykazu badań diagnostycznych, na które mają prawo wystawiać skierowania pielęgniarki i położne.

Ustawodawca wyraźnie określił zakres podmiotowy osób wykonujących zawód pielęgniarki, które mają prawo do samodzielnego ordynowania leków zawierających określone substancje czynne. Są to pielęgniarki, które:

- 1) posiadają dyplom ukończenia studiów drugiego stopnia na kierunku pielęgniarstwo, jeżeli:
 - a) ukończyły kurs specjalistyczny w tym zakresie lub
 - b) w ramach kształcenia w szkołach pielęgniarstka nabyły wiedzę objętą takim kursem, lub
 - c) w ramach szkolenia specjalizacyjnego nabyły wiedzę objętą takim kursem oraz
- 2) posiadają tytuł specjalisty w dziedzinie pielęgniarstwa, jeżeli:
 - a) ukończyły kurs specjalistyczny w tym zakresie lub
 - b) w ramach szkolenia specjalizacyjnego nabyły wiedzę objętą takim kursem.

Tym samym prawa do samodzielnego ordynowania leków zawierających określone substancje czynne nie nabywa każda pielęgniarka. Sam tytuł zawodowy pielęgniarki co do zasady nie oznacza posiadania uprawnienia do samodzielnego ordynowania leków. Ustawodawca przewidział dodatkowe przesłanki nabycia analizowanego prawa, których spełnienie musi zostać formalnie potwierdzone odpowiednim dokumentem (tj. dyplomem ukończenia drugiego stopnia na kierunku pielęgniarstwo lub zaświadczeniem ukończenia specjalizacji lub kursu specjalizacyjnego).

Pielęgniarki, które spełniają pewne wymogi formalne, mają prawo do samodzielnego ordynowania leków zawierających określone substancje czynne, z wyłączeniem leków zawierających substancje bardzo silnie działające, środki odurzające i substancje psychotropowe (art. 15a ust. 1 pkt 1 u.z.p.p.). Jednocześnie ustawodawca upoważnił ministra właściwego do spraw zdrowia, po zasięgnięciu opinii Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia, Naczelnej Rady Pielęgniarek i Położnych, Naczelnej Rady Lekarskiej i Naczelnej Rady Aptekarskiej, do określenia w drodze rozporządzenia wykazu substancji czynnych zawartych w lekach, które mogą być samodzielnie ordynowane przez osoby wykonujące zawód pielęgniarki, w tym na podstawie recepty (art. 15a ust. 8 u.z.p.p.). Obecnie jest to rozporządzenie Ministra Zdrowia z 18.01.2018 r.

w sprawie wykazu substancji czynnych zawartych w lekach, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyrobów medycznych ordynowanych przez pielęgniarki i położne oraz wykazu badań diagnostycznych, na które mają prawo wystawiać skierowania pielęgniarki i położne.

Leki zawierające określone substancje czynne. Zgodnie z legalną definicją lek jest produktem leczniczym, stanowiącym substancję lub mieszaninę substancji, przedstawianą jako posiadająca właściwości zapobiegania lub leczenia chorób występujących u ludzi lub zwierząt lub podawanej w celu postawienia diagnozy albo w celu przywrócenia, poprawienia lub modyfikacji fizjologicznych funkcji organizmu poprzez działanie farmakologiczne, immunologiczne lub metaboliczne (art. 2 pkt 32 w zw. z art. 2 pkt 10–12 pr. farm.). Nazwą produktu leczniczego jest nazwa nadana produktowi leczniczemu, która może być nazwą własną niestwarzającą możliwości pomyłki z nazwą powszechnie stosowaną albo nazwą powszechnie stosowaną lub naukową, opatrzoną znakiem towarowym lub nazwą podmiotu odpowiedzialnego (art. 2 pkt 14 pr. farm.), nazwą powszechnie stosowaną jest nazwa międzynarodowa zalecana przez Światową Organizację Zdrowia, a jeżeli takiej nie ma – nazwa potoczna produktu leczniczego (art. 2 pkt 15 pr. farm.).

Substancją czynną jest natomiast substancja lub mieszanina substancji, która ma zostać wykorzystana do wytworzenia produktu leczniczego i która, użyta w jego produkcji, staje się składnikiem czynnym tego produktu przeznaczonym do wywołania działania farmakologicznego, immunologicznego lub metabolicznego w celu przywrócenia, poprawy lub zmiany funkcji fizjologicznych lub do postawienia diagnozy medycznej (art. 2 pkt 38c pr. farm.). Innymi słowy, substancja czynna, czyli inaczej substancja aktywna w leku, to związek chemiczny, który działa leczniczo na organizm. Substancja czynna to zwykle niewielki procent składu leku. Różne leki zawierające tę samą substancję aktywną niekoniecznie są swoimi zamiennikami. Dzieje się tak dlatego, że na działanie leku ma wpływ nie tylko substancja aktywna, ale też skład leku, postać leku (czy jest to maść, tabletki, czopek, spray czy syrop), substancje pomocnicze w nim zastosowane⁵ oraz dawka substancji aktywnej.

Leki zazwyczaj zawierają jedną substancję aktywną, nazywamy je wtedy lekami jednoskładnikowymi lub tradycyjnymi, natomiast leki zawierające kilka substancji aktywnych są lekami złożonymi.

Jednocześnie ustawodawca określił zamknięty wykaz substancji czynnych zawartych w lekach, które pielęgniarka ma prawo samodzielnie ordynować i na które może wystawiać recepty. Zgodnie z załącznikiem nr 1 rozporządzenia Ministra Zdrowia z 18.01.2018 r. w sprawie wykazu substancji czynnych zawartych w lekach, środków

⁵ Substancją pomocniczą jest składnik produktu leczniczego inny niż substancja czynna i materiał opakowaniowy (art. 2 pkt 38d pr. farm.).

spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego i wyrobów medycznych ordynowanych przez pielęgniarki i położne oraz wykazu badań diagnostycznych, na które mają prawo wystawiać skierowania pielęgniarki i położne, są to:

Lp.	Grupa leków	Substancje czynne	Postać i droga podania
1	leki przeciwwymiotne	1. Ondansetronum	wszystkie dostępne postaci
		2. Aprepitantum	wszystkie dostępne postaci
		3. Thiethylperazinum	wszystkie dostępne postaci
2	leki przeciwzakaźne do stosowania miejscowego	1. Nystatinum	postacie do podawania na skórę i błony śluzowe
		2. Metronidazolom	postacie na skórę i błony śluzowe
3	ginekologiczne leki przeciwzakaźne	1. Nystatinum	postacie do podawania dopochwowego
		2. Natamycinum	postacie do podawania dopochwowego
		3. Clotrimazolom	postacie do podawania dopochwowego
		4. Metronidazolom	postacie do podawania dopochwowego
4	leki stosowane w niedokrwiłości	Acidum Folicum	postacie do podawania doustnego
5	leki przeciwzakaźne stosowane w chorobach gardła	Phenoxymethylpenicillinum	postacie do podawania doustnego
6	leki przeciwzakaźne stosowane w chorobach ucha i zatok	Amoxicillinum	postacie do podawania doustnego
7	leki przeciwzakaźne stosowane w chorobach dróg moczowych	Trimethoprim	postacie do podawania doustnego
8	leki przeciwzakaźne stosowane w chorobach przyzębia i tkanki okostnej	Doxycyclinum	postacie do podawania doustnego
9	leki przeciwzakaźne stosowane w chorobach skóry	Oxytetracyclinum + Hydrocortisoni Acetas	postacie do podawania na skórę
10	środki znieczulające działające miejscowo	1. Lidocainum	postacie podawane na skórę i błony śluzowe
		2. Lidocainum + Prilocainum	postacie do podawania na skórę i błony śluzowe
11	leki przeciwbólowe	1. Tramadolom	postacie do podawania doustnego i doodbytniczego
		2. Tramadolom + Paracetamolom	
12	anksjolityki	Hydroxyzinum	postacie do podawania doustnego

Publikacja omawia status prawny i zawodowy osób wykonujących zawód pielęgniarki, w tym m.in. zagadnienia:

- prawnych przesłanek wykonywania zawodu pielęgniarki i konsekwencji ich niespełnienia,
- kształcenia pielęgniarek,
- udzielania świadczeń zdrowotnych bez zlecenia lekarskiego oraz na zlecenie lekarskie,
- obowiązku udzielania pomocy przez pielęgniarkę a odmowy jej udzielenia,
- obowiązków pielęgniarek w zakresie przekazywania informacji oraz uzyskania zgody pacjenta na udzielenie świadczeń zdrowotnych,
- prowadzenia i udostępniania dokumentacji medycznej,
- tajemnicy pielęgniarskiej a prawa pacjenta do tajemnicy informacji z nim związanych,
- poszanowania godności i intymności pacjenta,
- odpowiedzialności prawnej pielęgniarki – cywilnej, karnej, zawodowej i pracowniczej – oraz działalności i występowania przed wojewódzką komisją ds. orzekania o zdarzeniach medycznych.

Prawa i obowiązki pielęgniarki zostały omówione w relacji do praw i obowiązków innych zawodów medycznych, szczególnie lekarza, a także do praw pacjenta oraz oparte na licznych przykładach problemów, z którymi autorka spotyka się w praktyce doradcy Prezesa Rady Naczelnej Izby Pielęgniarek i Położnych. W publikacji wyjaśniono ponadto takie kwestie jak:

- próby zatrudniania na stanowisku pielęgniarki osób wykonujących inne zawody, jak położna czy ratownik medyczny,
- niezgłoszenie przez pielęgniarkę powrotu do wykonywania zawodu po upływie ustawowego terminu,
- obowiązki organizatorów kształcenia podyplomowego.

Książka przeznaczona jest dla osób wykonujących zawód pielęgniarki oraz menedżerów zarządzających kadrą pielęgniarską. Powinna zainteresować także pracowników działów kadr placówek medycznych, a także studentów studiów I i II stopnia na kierunku pielęgniarstwo.

Dorota Karkowska – doktor habilitowana nauk prawnych; radca prawny; adiunkt w Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego; członek Komisji Ekspertów ds. Zdrowia przy Rzeczniku Praw Obywatelskich oraz członek Rady Ekspertów przy Rzeczniku Praw Pacjenta; przewodnicząca Wojewódzkiej Komisji ds. Orzekania o Zdarzeniach Medycznych w Warszawie; od września 2018 r. doradca Prezesa Naczelnej Rady Pielęgniarek i Położnych.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 99 ZŁ (W TYM 5% VAT)